

טרקטורים ורמקולים

תורכיה, אך למרות שכיבוש השממה בג'זירה הביא ברכה רבה לסוריה, לא הקל במאומה את מצבם של הפלאחים ב שאר חלקי המדינה. כי החקלאות הממוכנת החדשה לא דרשה פועלים רבים מן החוץ.

ג'זירה האכזרית

המהפכה בג'זירה תרמה תרומה מכרעת לשינוי פני המשק הסורי. השטח המעובד בסוריה הופלל תוך 15 שנה, מגיע עתה ל-40 מיליון דונם. יבול הפלחה גדל ב-64% הכותנה ב-800%.

אך כל זה מהנה רק חלק קטן ממה שאפשר לעשות ב סוריה. כי לסורים ישנן אפשרויות שאין לא למצרים ולא לעיראק. הייצור החקלאי הממוצע לנפש הוא כבר עתה הרבה יותר גבוה מאשר במצרים ועיראק. יש בסוריה פי 20 יותר אדמה עבדה לנפש מאשר במצרים, והיא התקרמה הרבה יותר מאשר עיראק העשירה בכסף.

כל זה הושג מבלי שהממשלה הסורית תנקוט אצבע במצרים אין סיכוי רב להסבת גורל הפלחה, כי חלקות האדמה הן זעירות ומנוצלות כבר עתה עד קצה גבול היכולת. שינוי המצב שם אפשרי רק אם יתגשמו תוכניות ענק, כמו הסכר הגבוה באסואן. בעיראק טובע כל נסיון של שיפור, בביצה של התנוונות עמיתית ושלטון סיאודלי. בסוריה, לעומתן, התנאים טובים יותר.

האדמה המעובדת בה עולה כיום פי 12 על השטח המעובד בישראל. האדמה העבירה גדולה עוד הרבה יותר.

כבר עתה יש במדינה 5 מיליון דונם תחת השקאה, פי חמש יותר מאשר בישראל (שמספר חושבית כמחצית מספר תושבי סוריה). אילו היתה קמה ממשלה שתפעל בלב שלם לכיבוש שממות סוריה, אפשר היה להפוך את סוריה שוב לג'רדן.

ארון המדינה, עבד ברמשק

ביום חי הפלחה הסורי הממוצע בעוני ממאיר — על אף המהפכה בג'זירה הרחוקה. במרכז הארץ נמצא אזור חומס וחמת, ששימש עריסת הפליכה הפור ליטית האחרונה (ראה להלן).

מלבד בחוראן ובהר הדרוזים, שם נמצאת רוב האדמה בידי איכרים קטנים ועצמאיים, שולטים הפיאודלים בכל שטחי החקלאות של סוריה. בידיהם האדמות המושקות, בידיהם האדמות והמשאבות, בידיהם ההון הדרוש לרכישת זרעים.

רוב הפלאחים הם אריסים, המעבדים את אדמת הפיאודל. אם הפלאח מספק בעצמו את הזרעים ואת בהמות העבודה, הוא מקבל 50% מן היבול. אם בעלי האחוזה מספק את הזרעים, הבהמות והמים, נוסף על האדמה, מקבל הפלאח רק 25% מן היבול. רוב הפלאחים באזור חמת וחומס עובדים לפי תנאי רעב אלה, המספקים בקושי לקיימם ב חיים בללות קיצוניות.

יוצא דופן יחיד בין הפיאודלים האלה הוא הכורדי חוסיין איביש, לשעבר אחד מגדולי צייד האריות בעולם. הוא רכש מאוחר בחייו שטחים של ביצות, יבש והכשיר 240 אלף דונם, טיפח כפרים משגשגים של איכרים, שהוא שולט עליהם שלטון מלא. שוקרי אל-קחאחלי עצמו ביקר אותו בשעתו, כדי לה ציע לו את ראשות הממשלה. איביש השיב את פני השיאי ריקם, באומרו: "מוטב להיות אדון בכפרי שלי, היגנה, מאשר להיות עבד לרוב בפרלמנט".

אולם איביש הוא יחיד. בעלי האחוזה של חמת, חומס, דמשק וחלב הם שיכבה ספיי לה, חיים על עבודה האריסים ומאשימים את אמריקה הציונית בכל הצרות, כולל הפיכת הצבא לגוף קומוניסטי.

האיש מחמת

העוני הממאיר בחמת ובחומס הציי מיה את האדם שהסביע את חותמו על הפליכה הזאת. זהו אכרם אל-חוראני, בעצמו יליד חמת, מנהיג "מסלגת אל-בעת (הת"קומה) הסוציאליסטית הערבית".

עצם קיומה של מסלגה, הוא חיוון בלתי נפרץ בסוריה. כל מה שנקרא בארץ זו בשם "מסלגה" לא היה מאז ומעולם אלא קבוצה קטנה של פוליטיקאים ובעלי אחוזה, ש שיחקו ביניהם במישחקים פרלמנטריים, הב טיחו את המשך המשטר שאיפשר להם חיים נוחים.

במרכז החיים הפוליטיים עמד הסיכסוך בין שתי הערים הגדולות: דמשק, עיר ה דרום, וחלב, מרכז הצפון — שתיהן בגודל תל-אביב. חלב, הגדולה קצת יותר, מתנאה בפעילותה הכלכלית, בעוד דמשק, הסוערת

והיא משותקת כל פעם שמשתררת מתיחות בין שתי המדינות. כל שאר התובלה (מלבד קו המטוסים לעשיי רים) עוברת בדרך-לא-דרך, שרק חלקים ממנה מכוסים באספלט. מאות קילומטרים עוברים במדבר, בו אין כל נתיב סלול. המרחק מחלב לקאמישלי, בירת הג'זירה, רב מן המרחק בין תל-אביב לאלה.

אזור זה, כורדהותוך של כורדים וערבים, מוסלמים ונוצרים, אנטי-שכטים מנומנים וסכאנים פעלתנים, חנויות פאר של טראקטורים ומכונות-כביסה, ודוכנים של אוכפי גמל, נתעורר מתרדמת הדורות. יש בו תסיסה מתמדת. אין כניסה אליו ללא רשיון ממשלתי מיוחד. שוטרים על גיפים מקיימים פיקוח קפדני על כל הורים הנמצאים בתחומיו.

שלושה או ארבעה מן היוזמים החדשים מעבדים אחוזה שהן עצומות גם לפי מושגים אמריקאים. לפחות שניים מהם מעבדים מיליון דונם כל אחד — שטח של 50 קיבוצים גדולים בדרום ישראל. אחד מאלה הוא סיאר מאמארבאשי, ארמני מחלב, שהקים כפרים-לדוגמה, ייער שטחים נרחבים, ביצע עבודות-סיקול גדולות. בשנת 1955, שנה של בצורה, הפסיד במכה אחת 12 מיליון ל"י. היום הגדול השני הוא משפחת חמשת האחים ג'ארא, סורים מבני הרה הנוצרית-אורתודוקסית. כדי להתגבר על המחסור בידים ועבודות, הם סמרו שטחים בקבלנות לקבו צות-מעבדים. ההסדר המקובל: המעבדים מקבלים 10 אלפים דונם, מפרעה של 50 אלף ל"י ומשכורת של 75 ל"י לחודש לאיש. חלוקת היבול: 40% לאחים ג'ארא, 60% למעבדים. מלבד הלחיטנים, פועלים בג'זירה מאות חוכרים קטנים. בקאמישלי בלבד פועלים כ-600 מהם, רובם נוצרים מפלטי

המהפכה השקטה שינתה את פני המשק הסורי ב-10 השנים האחרונות באה בלי שום יוזמה ממשלתית, כפרי יוזמתם של קומץ בעלי-הון פרטיים. הם הגיחו את הבסיס הכלכלי לתמורה הפוליטית.

אנשים אלה, סוחרים עשירים מחלב שלא עסקו מעולם בחקלאות, הבינו כי אפשר להרחיח הון על-ידי חקלאות ממוכנת חדישה, בקרקע-הבתולים של הג'זירה. אל-ג'זירה ("האיי") היא חבל-הארץ בפינה הצפונית-מזרחית של סוריה, בין הפרת והחיקל. בחלקה, האורך הפרת ונהר-הבן שלו, החבור, יש אדמה פוריה לרוב שקל להשקותה במימי הנהרות. במזרח, באזור החידקל, יורדים גשמים רוב.

היוזמים העשירים חררו גושי-אדמה אירים מראשי השבטים. אדמות אלה היו שיכות בשעתו לשבטים עצמם, אולם בדרך האחרון, עת רשמו הצרפתים את הבעלות על הקרקעות, דאגו השייכים כי הבעלות תעבור אליהם באופן פרטי. לא נמצאה כל האדמה בידי בעלי-אחוזה עשירים, המפקיעים את דמיה-החכירה לעצמם.

הסוחרים מחלב השקיעו כספים עצומים במפעל, הרחיבו (והפסידו) הון. הם הביאו את המכונות החקלאיות החדישות ביותר, הפכו את הג'זירה הנידחת לאחד האזורים הממוכנים ביותר בעולם. אין היא נופלת מבחינה זו מן הקיבוצים המשוכללים ביותר בישראל.

הריגעש באי מנותק

ג'זירה היא כאמת. אי" לגבי שאר חלקי סוריה. היא מנותקת מהם כמעט לחלוטין. הרכבת היחידה המחברת אותה לחוף עוברת בכמה מקומות בשטח תורכי,

סוריה: הסיר הנפוח בצפון

פיסל מומלך ברמשק, 1919

כיסו את סוריה ועיראק בשורת ממלכות קטנות. המחוקק הבבלי המפורסם, תמורבי, היה אמורי. אחרי תקופת-ביניים של שלטון עמים בלתי-רשמיים (מצרים, חתים) פלשו הארמים השמיים לסוריה, באותה שעה שישראל התבססה בכנען. ארם וישראל עמדו יחד נגד אשור. אך בנהודד מלך ארם, יחד עם אחאב מלך ישראל ו-12 גוררים, מוגרו בקרב של קרקר, בשנת 853. למרות שקיעתה המדינית, הגיעה ארם לנצחון תרבותי, שהטביע את חותמו על המרחב השמי כולו, גרם להנהגת האלגיבית ברחבי המרחב. כמעט כל עמי המרחב, כולל יהודה, דיברו ארמית.

ממלכת כורש תמכה בסוריה (שהפכה למחוז "עבר-נהרא"), עודדה את הציונים לפתח את הצי שלט ביהודה-תיכון. אחרי כיבוש אלכסנדר מוקדון הוסיפה סוריה לפרוץ, הפכה תוך זמן קצר למחוז העשיר והחשוב ביותר של הממלכה הרומית, סיפקה לרומא ולביזנטיוס כמה קיסרים ואפיפיורים.

התקופה הערבית: בשנת 633 פלשו הערבים מן הדרום וכבשוה בהדרגה. כעבור 20 שנה פרצה מלחמת-אחים מוסלמית על השלטון. הסורים תמכו במועאוויה, מושל המחוז, מבני משפחת אומיה בכמה. אחרי נצחונם, היתה דמשק במשך 89 שנה בירת קיסרות שהשתרעה מצפון ספרד ומארוקו, עד להלדו ותורכיסטאן. היתה זאת תקופת הפריחה הגדולה ביותר של סוריה, המשתמש כיום מקור ההשראה העיקרי לגאחה הלאומית של הסורים. שלטון בית-אומיה חוסל בידי בית-עבאס, שהעביר את המרכז לבגדאד. הפך את סוריה למחוז.

סוריה נכבשה בחלקה על-ידי הצלבנים, שמגורו על-ידי צלאח אל-דין, ממשפחת איוב. כימי האיובים הגיעה סוריה לפרחה מיוחדת ואחרונה. בשנת 1400 כבש התרפתקן הטרסארי סימור הצולע את דמשק והשמירה, מכה שממנה לא החלימה סוריה. התנוונות הארץ נמשכה במשך 400 שנות השלטון העות'מאני. בראשית המאה הנוכחית מילאו הוגי-דעות ומנהיגים סורים תפקיד מרכזי בהחייאת התנועה הלאומית הערבית, הקימו שפע של אגודות-סתר ומפלגות חשאיות. רבים מהם נתלו בסיטונות בידי התורכים במלחמת-העולם הראשונה. בתום המלחמה המליכו הסורים בדמשק את המלך פייסל, אחי עבדאללה, שגורש על-ידי תותחים צרפתיים והפך מלך עיראק. אחרי כמה מרידות שדוכאו באכזריות, ביניהן מרד הדרוזים הגדול משנת 1925, הפכה סוריה עצמאית למעשה רק ב-1946, היתה למרכז הרוחני של הלאומנות הכל-ערבית במרחב.

השם: לפי הגרסה הכבירה ביותר, זוהי הצורה היחידה של השם הקדום, המופיע כ"שריון" בכתיב-אוגרית הבענינים, וכ"שריון" (שיין שמאלית) בתנ"ך (דברים ג': צידונים יקראו לחמון שריון, והאמורי יקראו לו שריון. ותהלים כ"ט: וירקיעם כמו ענף, לבנון ושריון כמו בן-ראמים). שמו של חלק מן הארץ לשם הארץ כולה. גירסת אחרת מסתמכות על העובדה שהבבלים קראו לאחד המחוזות בצפון הפרת בשם סוריה. הרמיון בין "סוריה" ו"אשור" הוא, כנראה, מקרי בלבד. השם סוריה אינו מופיע בתנ"ך, אך בהרגום השבעים מופיע השם "סוריה" במקום "ארם".

השטח: 184,920 קמ"מ, פי 9 משטח ישראל. 3.7 מיליון תושבים, פי 2 מישראל, כמחציתם אוכלוסיה חקלאית. אין למדינה מרכז טבעי, אלא כמה מרכזים נפרדים ורחוקים זה מזה — עמק דמשק הפורה, בקרבת הגבול הישראלי בדרום; רצועת-החוף מצפון לבנון; אזור חלב, ליד הגבול התורכי; הבזירה ליד הגבול העיראקי; חסר-ריכוז זה מגע את אזור הארץ ברוב התקופות. בניגוד למצרים, בה גרם הצורך לנצל את מי היאור באופן יעיל לריכוז מוחלט מאז שחר ההיסטוריה. בסוריה אין כמעט רכבות (פחות מאשר בישראל), ורק גמל יחיד (לאטאקיה).

הארץ: סוריה היא חלק מן הקרן המערבית של הקשת הפוריה, אשר קרנה המזרחית היא עיראק, ומרכזה הג'זירה הסורית. מבחינה גיאוגרפית, היא כוללת גם את הלבנון, ישראל והירדן, המההת יחד חטיבה היסטורית אחת. שתי עובדות-היסוד ששקעו את גורלה: היותה ארץ-מעבר חיונית בין היאור והפרת, בין אירופה ואסיה; ומלחמת-הנצח של החקלאות, המנסה להסיג אחר את המדבר לתופס את עיקר שטחה.

היסטוריה קדומה: ההיסטוריה מתחילה עם המצאת הכתיב לפני 3500 שנים בבבל. כאחת הכתובות הראשונות בעולם שנשמרו, מספר מלך ארך (בדרום ארם-נהריים) על מסעו מן הים התחתון (מפרץ פרס) לים העליון (התיכון), ובצורה זו נזכרה סוריה בפעם הראשונה (אם כי לא בשמה). הכתב האלפי-ביתי, אחת התרומות המכריעות לתרבות העולם, הומצא בסוריה.

תקופת שלטון אכד ואור (בארם-נהריים) על סוריה, הגיעה לסופה עם עליית האמורים (בבבלית: "אנשי המערב") אשר

הכיבוש הצרפתי, 1919 מרד הדרוזים, 1925